

ZAMONAVIY TA'LIM TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANIB “RAQAMLI PEDAGOGIKA” FANINI O'QITISHNING DIDAKTIK MODELI.

Mamasoliyev Akmaljon Azizjon o'g'li

Qo'qon davlat universiteti o'qituvchisi

2932528@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqolada zamonaviy ta'lim texnologiyalaridan foydalanib “Raqamli pedagogika” fanini o'qitishning didaktik modeli, Axborot-kommunikatsiya savodxonligini rivojlantirishda raqamli pedagogika fanining o'rni, pedagogika kursining mazmunini zamonaviy texnologiyalar bilan boyitish haqida ma'lumotlar keltirilgan.

Kalit so'zlar. Raqamli pedagogika, axborotni izlash, tahlil qilish, axborot-kommunikatsiya savodxonligi, bilim va ko'nikma.

“Raqamli pedagogika” fanini o'qitishning asosiy vazifalaridan biri talabalarda axborot-kommunikatsiya savodxonligini shakllantirishdir. Bugungi kunda o'sib kelayotgan yosh avlodning axborot madaniyatini rivojlantirish kechiktirib bo'lmaydigan dolzarb masala sifatida qaralmoqda. Axborotlashgan jamiyat sharoitida har bir fuqaro katta hajmdagi axborot oqimi bilan to'qnash keladi; shuning uchun talabalarni axborotni izlash, tahlil qilish, undan foydalanish bo'yicha ko'nikmalarga ega etib tarbiyalash ta'limning ustuvor yo'nalishlaridan bo'lib qolmoqda. Xususan, xalqaro ta'lim standartlariga muvofiq, zamonaviy talaba quyidagi malaka va ko'nikmalarni egallashi lozim: axborotni izlash, tanqidiy fikrlash, bilim olish, xulosalar chiqarish, tegishli ma'lumotlarga asoslangan holda qaror qabul qilish, olingan bilimni yangi vaziyatlarda qo'llash, yangi bilimlarni yaratish, axborot va bilim bilan o'rtoqlashish, shaxsiy kamolotga va estetik jihatdan o'sishga intilish kabi xususiyatlar. Bularning barchasi axborot-kommunikatsiya savodxonligining tarkibiy qismlari bo'lib, talabaning nafaqat texnologik instrumentlardan

foydalanish, balki axborot bilan ongli va mas’uliyatli muomala qilish layoqatini ham qamrab oladi.

Axborot-kommunikatsiya savodxonligini rivojlantirishda raqamli pedagogika fanining o‘rni benihoya katta. Bu fan orqali talabalar kompyuter savodxonligi asoslarini, turli dasturiy ta’minotlar va internet resurslaridan foydalanishni o‘rganadilar. Shu bilan birga, ular axborot xavfsizligi, kiberhavfsizlik, internetda o‘zini tutish qoidalari, axborotni tahlil qilish va tanqidiy baholash kabi ko‘nikmalarga ham ega bo‘lib borishlari kerak. Masalan, Amerika ta’lim tizimida qabul qilingan “XXI asr ko‘nikmalari” standartlarida axborot savodxonligiga ega shaxs zarur axborotni aniqlay olish, manbalarni tanqidiy baholash va saralangan ma’lumotni o‘z bilim bazasiga integratsiya qila olish, axborotdan foydalanishdagi huquqiy va etik me’yorlarni tushunish kabi xususiyatlar bilan ta’riflanadi. Demak, talabalarni zamonaviy jamiyatda to‘laqonli faoliyat ko‘rsatishi uchun zarur bo‘lgan shunday kompetensiyalarga ega qilish – ta’limning muhim vazifasi hisoblanadi. Raqamli pedagogika darslarida ana shu ko‘nikmalarni shakllantirish uchun an’anaviy dars usullarini innovasion metodlar bilan boyitish, talabalarning axborot bilan mustaqil ishlash faoliyatini rag‘batlantirish lozim.

“Raqamli pedagogika” fanini mobil va raqamli texnologiyalar asosida o‘qitish amaliyotiga tatbiq etilganda bir qancha tizimli muammolar yuzaga chiqadi. Avvalo, texnik-infratuzilma bilan bog‘liq muammolarni qayd etish mumkin: barcha darslarni zarur darajada kompyuter texnikasi, planshetlar, tezkor internet tarmog‘i bilan ta’minlash hamma joyda ham to‘liq hal etilmagan. Ayrim hududlarda kompyuterlarning yetishmasligi yoki internet tezligi pastligi oqibatida raqamli vositalardan dars jarayonida foydalanish qiyinlashadi. Bunday sharoitda texnologiyalarni joriy etishdan kutilgan samaraga erishish uchun moddiy-texnik bazani yaxshilash, maktablarni zamonaviy AKT vositalari bilan to‘liq jihozlash talab etiladi [1]

Ikkinchidan, o'qituvchilarning yangi texnologiyalar bo'yicha kasbiy tayyorgarligi va metodik qo'llab-quvvatlanishi muhim omildir. Aksariyat o'qituvchilar zamonaviy ta'lim texnologiyalarining afzalliklarini tan olishsada, ularni dars jarayoniga sidirg'a integratsiya qilishda qiyinchiliklarga duch keladilar. Tadqiqotlarda ko'rsatilganidek, texnika vositalarini xarid qilishdan tortib o'quv dasturlarini yangilash va dars berish usullarini moslashtirishgacha bo'lgan har bir bosqichda texnologiyalarni ta'limga joriy etish o'zining o'ziga xos muammolarini keltirib chiqaradi. Tashqi omillardan kelib chiquvchi to'siqlarga resurslarga ega bo'lish, texnik qo'llab-quvvatlash va malaka oshirish imkoniyatlarining cheklanganligi kirsas, ichki omillarga ayrim o'qituvchilarning yangi texnologiyalarga nisbatan ruknlanishi, ishonchsizligi yoki ularni qo'llash bo'yicha bilim va ko'nikmalarning talab darajasida emasligi kiradi [2]. Demak, oliy ta'lim muassasalari darajasida ham, o'qituvchilarning shaxsiy darajasida ham texnologiyalarni joriy etishga tayyorgarlikni to'laqonli ta'minlash kerak. Jumladan, o'qituvchilar uchun doimiy ravishda AKT savodxonligini oshirishga qaratilgan o'quv seminarlari, tajriba almashuv dasturlari tashkil etilishi maqsadga muvofiq.

Uchinchidan, mobil qurilmalardan dars vaqtida foydalanish talabachilarni chalg'itishi, ularni nazorat qilish qiyinlashishi mumkin. Smartfon yoki planshetlar o'quv jarayoniga samarali xizmat qilishi uchun o'qituvchi tomonidan aniq tartib va qoidalar o'rnatilishi zarur. Masalan, mobil telefonlar ta'limda juda qimmatli resurs bo'lishi bilan birga, ulardan nomaqsadli foydalanish holatlari – ijtimoiy tarmoqlarda chalg'ashish, o'yinlarga berilib ketish – ta'lim sifatiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Ba'zi tadqiqotlar natijasiga ko'ra, o'qituvchilarning uchdan biri talabalar dars vaqtida telefondan chalg'ishini jiddiy muammo deb hisoblaydi. Shu bois, raqamli qurilmalardan foydalanganda o'quv faoliyatini samarali boshqarish, talabalarni mas'uliyatlilikka o'rgatish masalasi ham dolzarb sanaladi.

Yana bir muhim jihat – ta’lim muhitining buyuk o’zgarishi. Bugungi kunda yoshlarning dunyoqarashi va hayotiy tushunchalarida internetning ta’siri oshib bormoqda; axborot olish manbalari ko‘payib, an’anaviy ta’lim yangi axborot makoni bilan raqobatlashishiga to‘g‘ri kelmoqda. Tahlilchilar ta’kidlaganidek, hozirgi yoshlarning bilim va ko‘nikmalarini shakllantirishda Internet asosiy o‘rin egallamoqda va ta’lim muassasalari faoliyatini ma’lum darajada qiyinlashtirmoqda. Shu holatda ayrim oliy ta’lim muassasalari tomonidan texnologiyalarni cheklash yoki smartfonlarni taqiqlash kabi choralar qo‘llanilsa-da, bu muammoni to‘liq hal etmaydi [3]. Aksincha, talaba hayotining ajralmas qismiga aylangan raqamli texnologiyalarni ta’lim manfaatiga yo‘naltirish zarur. Bu esa butun ta’lim tizimi uchun yangi yondashuv va yechimlarni talab qiladi.

Yuqorida ta’kidlangan muammolarni bartaraf etish va “Raqamli pedagogika” fanini samarali o‘qitishni ta’minlash uchun chuqur ilmiy-nazariy yondashuvga tayanish talab etiladi. Pedagogik tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, ta’limda faoliyatga yo‘naltirilgan yondashuvni qo‘llash yuqori samara beradi. Ushbu yondashuvga muvofiq, talaba bilimni tayyor holda olmaydi, balki mustaqil o‘quv faoliyati jarayonida uni “kashf etadi” va egallaydi. Boshqacha aytganda, ta’limda nazariyani amaliy faoliyat bilan bog‘lash, talabalarni amaliyotda qo‘llanadigan vazifalarni bajarishga jalb etish muhimdir. Faoliyatga asoslangan ta’lim talaba uchun shaxsiy ahamiyatga ega bo‘lgan, hayotiy masalalarni yechish jarayonida amalga oshiriladi; bu esa talabada motivatsiyani oshiradi hamda bilim va ko‘nikmalarni puxta o‘zlashtirishga olib keladi. Akademik manbalarda qayd etilishicha, aynan shu yondashuv ta’lim uchun belgilangan davlat standartlari talablariga ham mos keladi – talabani shaxsiy, metapredmet va predmet yo‘nalishlarda amaliy faoliyatga jalb etish orqali ta’lim natijadorligiga erishiladi.

Muammoni hal etish maqsadida pedagog-olimlar tomonidan bir qator amaliy yechimlar taklif etilgan. Jumladan, pedagogika kursining mazmunini

zamonaviy texnologiyalar bilan boyitishda talabalarning ongli va faol ishtirokini ta'minlash zarurligi ta'kidlanadi. Talabalar bulutli servislar va mobil ilovalardan foydalangan holda loyihalar yaratish, ma'lumotlar bilan mustaqil ishlash kabi faoliyatlarga jalb etilsa, ularda ham AKT ko'nikmalari, ham tanqidiy va mantiqiy fikrlash qobiliyatlari shakllanadi.

Shuningdek, ta'lim jarayonini texnologiyalar bilan boyitish uchun o'qituvchiga mo'ljallangan maxsus mobil ta'lim metodikasini ishlab chiqish lozim. Masalan, M. Yu. Novikov o'z dissertatsiyasida mobil texnologiyalar asosida o'qitish uchun maxsus metodik tizim taklif qilgan bo'lib, uning asosiga mazkur faoliyatli yondashuv va quyidagi didaktik prinsiplar majmuini kiritgan: tizimlilik va izchillik, yalpi yaxlitlik, formatlar yagonaligi, muhitga singishchanlik (integratsiya), qurol-yarog' (vosita)dan mustaqillik, kross-platformalik, ya'ni turli platformalarda qo'llana olish kabilar. Bunday prinsiplar zamonaviy texnologiyalarni o'quv jarayoniga to'liq va to'g'ri integratsiya qilish uchun asos bo'lib xizmat qiladi. Masalan, kross-platformalik tamoyili turli operasion tizim yoki qurilmalarda birdek ishlaydigan o'quv ilovalarini tanlashni anglatga, vositalardan mustaqillik tamoyili muayyan bir brend yoki uskunaga qaram bo'lib qolmaslikni, ta'lim uchun muvofiq keladigan har qanday texnologiyani qo'llash imkoniyatini saqlashni bildiradi. Tizimlilik prinsipi esa ta'lim jarayonining barcha bosqichlarida texnologiyalarni maqsadga muvofiq va izchil tarzda joriy etish zarurligini uqtiradi.

Pedagogik muammoning ilmiy yechimi nafaqat nazariy konsepsiyalarni ishlab chiqishni, balki ularni amaliy jihatdan sinab ko'rishni ham talab etadi. Shu maqsadda innovasion texnologiyalarni ta'limga joriy etish bo'yicha turli tajriba-sinov ishlari o'tkazilmoqda. Masalan, ayrim darslarda mobil qurilmalardan foydalanish bo'yicha tajribalar tashkil etilib, ularning samaradorlikka ta'siri o'rganilmoqda. Natijalar shuni ko'rsatadiki, agar ma'lum didaktik shartlar bajarilsa – o'quv materiallarining bulutli ta'lim

muhitida texnologik jihatdan erkin va doimiy mavjudligi ta'minlansa, talaba-o'qituvchi o'rtasida doimiy elektron muloqot yo'lga qo'yilsa – hamda o'qituvchi tomonidan mobil ta'lim usullari tizimli qo'llansa, yangi bilimlarni o'zlashtirishda yuqori natijalarga erishish mumkin bo'ladi. Boshqacha qilib aytganda, talabalar zamonaviy texnologiyalar bilan muvaffaqiyatli bilim olishlari uchun resurslarga doimiy kirish imkonini beradigan elektron ta'lim muhiti, mobil qurilmalar orqali bajariladigan amaliy mashg'ulotlar va o'qituvchining yangicha o'qitish usullari majmui lozim ekan.

Yana bir muhim yechimlardan biri – ta'lim sohasida doimiy innovasion izlanish va o'qituvchilarning malakasini oshirishdir. Ilg'or xorijiy tajribalarni o'rganish, pedagog kadrlarni zamonaviy texnologiyalardan foydalanish metodikasiga o'rgatish, ularni rag'batlantirish orqali biz ta'limdagi ko'plab muammolarni bartaraf etishimiz mumkin. Shu bois, ta'lim tizimi rahbariyatidan tortib, har bir o'qituvchigacha – barcha o'z faoliyatida innovasion yondashuvni qo'llab-quvvatlashi, ya'ni texnologiyalarni faqat maqsadli va mazmunli tarzda qo'llashi zarur. Zero, zamonaviy ta'limdagi pedagogik muammolarni yechish texnikaviy va metodik taraqqiyotni uyg'unlashtirgan holda, tizimli yangilanish va hamkorlikdagi sa'y-harakatlarni talab qiladi.

Zamonaviy tendensiyalar quyidagilar bilan xarakterlanadi:

- Internet trafik iste'molining ortishi;
- Axborot xavfsizligining ahamiyati oshishi;
- Sun'iy intellekt texnologiyalarining rivojlanishi;
- Virtual reallik vositalarining o'rni oshishi.

Xulosa qilib aytganda bugungi kunda ta'lim tizimidagi asosiy masalalarda biri — “Raqamli pedagogika” fanini sifatli o'qitishdir. Bunga axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan samarali foydalanish, talabalarni mustaqil izlanishga yo'naltirish, axborotni o'zlashtirish emas, balki undan foydalanishga o'rgatish kerakligi kirib kelmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Luchshe бы oni SanPiN perepisali»: chto ne tak s elektronным uchebnikom ot «Rostexa [Elektronnyy resurs] URL: <https://66.ru/news/hitech/202646/>.
2. Federalnyy zakon "Ob obrazovanii v Rossiyskoy Federasii" ot 29.12.2012 N 273-FZ. [Elektronnyy resurs] URL: <https://rg.ru/2012/12/30/obrazovanie-dok.html..>
3. Starichenko B.Ye., Mamontova M.Yu., Slepuxin A.V. Metodika ispolzovaniya informacionno-kommunikatsionnykh tekhnologiy v uchebnom prosesse. Ch. Kompyuternyye tekhnologii diagnostiki uchebnykh dostijeniy. Uchebnoye posobiye [Tekst] / Pod red. B.Ye. Starichenko / Ural. gos. ped.un - t. Yekaterinburg, 2014. - 179 s.

